

Matuszak, Jacek Z.

"Przasnysz i powiat przasnyski w latach 1866-1939. Zarys dziejów", Radosław Waleszczak, Przasnysz 1999 : [recenzja]

Rocznik Mazowiecki 12, 279-280

2000

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

NOTY WYDAWNICZE

Radosław Waleszczak, *Przasnysz i powiat przasnyski w latach 1866-1939. Zarys dziejów*, Przasnysz 1999, ss. 475

Praca Radosława Waleszczaka powstała z myślą o tym, by przybliżyć zainteresowanym dzieje Przasnysza i powiatu przasnyskiego. Wyznaczone w tytule ramy czasowe nie są przypadkowe, mają bowiem duże znaczenie dla miasta i jego okolic. W 1866 roku wprowadzony został na ziemiach Królestwa Polskiego nowy podział administracyjny, w wyniku którego powstał powiat przasnyski. Rok 1939 jest cezurą tak oczywistą w historii Polski, że nie wymaga żadnych wyjaśnień.

Cała praca nie ogranicza się jednak tylko to podanych w tytule ram czasowych. Autor na wstępie zarysował dzieje Przasnysza od jego początków, jeszcze w okresie monarchii piastowskiej, a później prześledził ważniejsze wydarzenia aż do momentu powołania powiatu przasnyskiego. Tak więc nie zabrakło tu miejsca na omówienie takich spraw jak choćby dzieje tych terenów w okresie ich podległości pruskiej, czy przebieg powstań narodowych XIX stulecia na ziemi przasnyskiej.

Zasadnicza część pracy poświęcona jest jednak dziejom powiatu w nakreślonych ramach czasowych. Autor dokonał prezentacji składu narodowościowego, etnicznego, wyznaniowego i zawodowego ludności. Pokazał ważniejsze momenty w życiu miejscowości, jak np. pożar z 1875 roku, który zniszczył znaczną część miasta, a co za tym idzie spowodował zmianę w jego zabudowie. Liczne zestawienia pokazują jaką pozycję w powiecie odgrywał Przasnysz. Wyraźnie widać jak niekorzystne skutki dla całego powiatu miał fakt niemal stałego stacjonowania tu oddziałów kolejnych armii.

Powiat przasnyski bardzo ucierpiał na skutek wydarzeń I wojny światowej. Miasto zostało znacznie wyludnione, a okupacja zwłaszcza wojsk rosyjskich przyniosła duże straty ekonomiczne. Sytuacja uległa pewnej poprawie, gdy na te tereny wkroczyła armia niemiecka. Wtedy miasto i powiat zaczęły powoli podnosić się ze zniszczeń. Jednak nie potrało to długo. Również po zakończeniu wojny ziemie te nie zaznały zbyt szybko spokoju. Dotkliwie straty spowodowała z kolei wojna polsko-bolszewicka, która przetoczyła się także przez ziemie powiatu przasnyskiego.

W okresie późniejszym miasto i powiat powoli odzyskiwały dawny wygląd i poziom rozwoju. Jednak pewne zmiany z okresu wojny światowej i wojny polsko-bolszewickiej były nieodwracalne. Zmienił się dość znacznie skład narodowościowy, który przybrał charakter dwubiegunowy z wyraźną przewagą ludności polskiej nad ludnością żydowską.

Dzięki zebranych materiałom dowiedzieć się możemy np. jak głosowała ludność powiatu przasnyskiego w kolejnych wyborach parlamentarnych. Uderza zdecydowanie prawicowe nastawienie ludności, zwłaszcza w pierwszych dwóch głosowaniach. Prześledzić można także rozwój szkolnictwa na obszarze powiatu. Z zaprezentowanych danych wynika, że wojsko wkomponowało się w krajobraz miasta i powiatu. Niemal nieprzerwanie w całym omawianym okresie na tych terenach stacjonowały oddziały pruskie, rosyjskie, niemieckie, bolszewickie i polskie.

Publikacja Radosława Waleszczaka jest bardzo interesująca jeszcze z innego powodu. Autor zgromadził tu bardzo bogaty materiał źródłowy. Bibliografia zawarta w tej

pracy, a także cały aparat krytyczny są bardzo dokładne. Treść doskonale uzupełniają zestawienia tabelaryczne i liczne w pracy szkice, mapy i fotografie oraz szczególnie godne uwagi aneksy. Choćby z tego powodu praca ta zasługuje na uwagę. Mimo iż, jak zaznacza sam autor, publikacja ta nie wyczerpuje tematu, to zapewne może posłużyć do dalszych, jeszcze bardziej szczegółowych poszukiwań i badań.

Jacek Z. Matuszak

***Mazowsze w dwudziestoleciu międzywojennym (w granicach województwa warszawskiego)*, red. nauk. Andrzej Stawarz, Mazowieckie Towarzystwo Kultury, Mazowiecki Ośrodek Badań Naukowych im. Stanisława Herbsta, Warszawa 1998, ss. 249**

Dwudziestolecie międzywojenne było okresem w historii Polski, w którym zaszło wiele przełomowych wydarzeń i zjawisk. W stosunkowo krótkim czasie skumulowało się wszystko to co przyniosła ze sobą niepodległość. Ta dynamika przemian, jaką daje się zauważyć we wszystkich dziedzinach życia młodego państwa, daje się przenieść w mikroskali także na obszar Mazowsza.

Prezentowana pozycja, będąca efektem końcowym zatytułowanej tak samo konferencji, dobitnie o tym przekonuje. Zebrane tu teksty, omawiające zarówno zagadnienia gospodarcze i społeczne, jak i kulturalne, skupiają się właśnie na ukazaniu przełomowości tego okresu.

Mazowsza dotyczyły podobne problemy jak całego kraju jeśli chodzi o trudności do przezwyciężenia na starcie w nową rzeczywistość. Wraz z niepodległością nastąpił gwałtowny rozwój gospodarczy. Zmieniało się oblicze miast i miasteczek. Bardzo intensywnie rozwijały się ruchy społeczne, prasa lokalna, odgrywająca dużą rolę w ramach regionu. Tu również pojawiła się kwestia reformy rolnej.

Pewną odmienność przyniosły ze sobą wydarzenia roku 1920. Nie można zapominać o tym, że kluczowe dla całej Polski wydarzenia związane z wojną polsko-radziecką toczyły się na obszarze Mazowsza. Bitwa warszawska z sierpnia tego roku toczyła się na przedpolach stolicy odradzającego się państwa, stąd nie mogło zabraknąć tego aspektu dziejów regionu w tej książce. Zwłaszcza, że w dużej mierze wpłynęło to na tempo zmian we wszystkich dziedzinach życia ludności.

Nie zabrakło także zagadnień o nieco mniej ogólnym charakterze. Znalazło się tu miejsce na omówienie wizerunku Mazowsza w literaturze, czy roli siedziby państwa Iwaszkiewiczów w Stawiskach jako centrum kulturalnego. Bardzo ciekawe są teksty omawiające rozwój muzealnictwa w regionie, czy zwłaszcza zagadnienie pozycji Płocka będącego drugim po Warszawie ośrodkiem regionu. Na uwagę zasługuje także tekst omawiający, wprawdzie dość skrótowo ale jednocześnie kompleksowo, zagadnienia rozwoju prasy lokalnej, która mimo utrudnionego, z uwagi na bliskość Warszawy, funkcjonowania, odgrywała ogromną rolę w środowiskach lokalnych poszczególnych miast i miasteczek Mazowsza. Było tych tytułów bardzo wiele, co szczególnie warto pod-